ЦИВІЛЬНЕ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО І ПРОЦЕС

УДК 347.9
DOI https://doi.org/10.32782/klj/2026.3.6

Баранкова В. В.,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри цивільної юстиції та адвокатури
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого
ORCID: 0000-0002-1355-2897

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОКАЗОВОЇ СИЛИ НОТАРІАЛЬНИХ АКТІВ – ДОКУМЕНТІВ

Анотація. Статтю присвячено дослідженню доказової сили нотаріальних актів – документів як складової їх правової дії у системі латинського нотаріату, умов її утворення та правил визначення.

Констатовано, що в результаті нотаріального посвідчення нотаріальні акти набувають юридичної сили, складовими елементами якої є офіційна сила та доказовість (доказова сила).

Виснувано, що доказовість (доказова сила) може розглядатися як здатність нотаріально посвідчених документів підтверджувати наявність або відсутність певних юридично значущих фактів у межах юрисдикційних процесів щодо розгляду цивільних справ органами цивільної юрисдикції, передусім, в межах судового розгляду. Наголошується, що набуття нотаріальним актом – документом доказової сили є наслідком набуття ним юридичної сили (юридичної вірогідності), позаяк наявність офіційної сили нотаріальних актів визначається об'єктивно й безпосередньо для всіх нотаріальних актів – документів як наслідок реалізації нотаріусами державних повноважень, а певні складові елементи доказової сили встановлюються суб'єктивно органом цивільної юрисдикції (переважно судом) та оцінюються у взаємозв'язку з іншою інформацією, що має доказове значення у певній юридичній справі.

Обґрунтовано, що умовами набуття доказової сили нотаріальних документів виступають: дотримання процесуального порядку їх утворення, що визначається правилами вчинення нотаріальних дій, в межах яких вони постановлюються нотаріусом; дотримання вимог до процесуального оформлення таких документів; дотримання правил їх реєстрації; набуття нотаріальним актом офіційної сили. Доказова сила передбачає володіння нотаріальним актом як доказом такими якостями як належність, допустимість, достатність та оцінюється судом у зв'язку з іншими доказами у справі.

Визначено, що постанову про відмову у вчиненні нотаріальної дії не можна вважати єдино можливим доказом звернення до нотаріуса.

Доведено необхідність закріплення у законодавстві України правила про заборону оспорювання змісту нотаріально посвідченого правочину, а також порядку проведення нотаріального посвідчення за допомогою показань свідків, що не були присутніми під час вчинення нотаріальної дії і не можуть свідчити про обставини та дотримання порядку її вчинення.

Ключові слова: *нотаріат, нотаріальна діяльність, нотаріальна дія, нотаріальне посвідчення, нотаріальний акт – документ, латинський нотаріат, юридична сила нотаріальних актів, доказова сила нотаріальних актів.*

Barankova V. V. Ensuring the evidentiary value of notarial acts – documents

Abstract. The article examines the evidentiary value of notarial acts, documents, as a component of their legal effect within the Latin notarial system, the conditions for its formation, and the rules of definition.

It is stated that as a result of notarization, notarial acts acquire legal force, the constituent elements of which are official force and evidentiary (evidentiary force).

It is concluded that evidentiary (evidentiary value) can be considered as the ability of notarized documents to confirm the existence or absence of certain legally significant facts in jurisdictional proceedings concerning the examination of civil cases by civil jurisdiction authorities, primarily in court proceedings. It is emphasized that

© Баранкова В. В., 2026
Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

a notarial act-document acquires evidentiary value as a consequence of acquiring legal force (legal probability), since the official force of notarial acts is determined objectively and applies directly to all notarial acts-documents as a result of notaries exercising state powers. At the same time, certain elements of evidentiary value are established subjectively by a civil jurisdiction authority (primarily a court) and assessed together with other evidence relevant to a particular legal case.

It is substantiated that the conditions for a notarial document to acquire evidentiary force are: compliance with the procedural requirements governing its preparation, which is determined by the rules for performing notarial actions, within which they are decreed by a notary; compliance with the requirements for the procedural execution of such documents; compliance with the rules of their registration; the entry into force of the notarial deed. Evidentiary value presupposes the possession of a notarial deed as evidence of such qualities as relevance, admissibility, sufficiency and is assessed by the court in conjunction with the other evidence in the case.

It is determined that the resolution on refusal to perform a notarial act cannot be considered the only possible evidence of applying to a notary.

It is proved that the legislation of Ukraine should establish a rule prohibiting challenges to the content of a notarized transaction, as well as establishing a procedure prohibiting notarization based on the testimony of witnesses who were not present during the performance of the notarial act and are therefore unable to testify to the circumstances of, or compliance with, the procedure for its performance.

Key words: *notary, notarial activity, notarial action, notarial certification, notarial deed – document, Latin notary, legal force of notarial acts, evidentiary value of notarial acts.*

Постановка проблеми. У країнах, де панує система писаного права та, відповідно, континентальний нотаріат, однією з його конститутивних функцій є забезпечення безспірності та доказової сили прав, фактів та документів, що набувають нотаріального посвідчення. Нотаріальні акти – документи, постановлені в межах нотаріального провадження, набувають юридичної сили, складовими якої є офіційна та доказова сила. Водночас українське нотаріальне законодавство не розкриває змісту цих понять та не відтворює повністю таку ознаку латинського нотаріату як перевага нотаріальних документів як доказів. Саме тому сьогодні є потреба наукового обґрунтування правил, що утворюють такі переваги, та можливості їх унормування у законодавстві України з огляду на потреби правозастосовної практики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання визначення нотаріальних актів та загальної наукової характеристики їх правової дії були предметом дослідження в теорії нотаріального процесу та висвітлювалися у роботах таких авторів як Нелін О. І., Дякович М. М., Дергільова О. Г., Серветник А.Г., Снідевич О.С, однак здебільшого в аспекті розробки понятійного апарату нотаріального права та вивчення елементів нотаріальної діяльності. Визначення поняття юридичної сили нотаріальних актів та її складових дотепер є дискусійним питанням, а співвідношення доказової та офіційної сили нотаріальних актів, правил утворення їх переваг в аспекті правового значення нотаріальних актів у системі латинського нотаріату не були окремим предметом наукових досліджень.

Метою даної роботи є визначення та характеристика такого елементу правової дії нотаріального посвідчення у системі латинського нотаріату як доказова сила нотаріальних актів – документів, визначення умов її набуття та формулювання пропозицій стосовно новелізації українського нотаріального та цивільного процесуального законодавства.

Виклад основного матеріалу. У теперішній час існують два типи нотаріальних систем, де форми організації та функціонування нотаріату є різними залежно від того, яку роль та значення у сфері реалізації прав визнає за нотаріатом та чи інша держава, маючи ту чи іншу систему права.

Першу групу складають нотаріальні органи англосаксонських країн (Англія, США тощо), до компетенції яких входить лише посвідчення документів та підписів [1, с. 413; 2, с. 154]. Наприклад, в англійських судах посвідчений нотаріусом документ не володіє повною юридичною силою доказу та потребує перевірки фактів, викладених в правочині. З метою забезпечення основного принципу цивільного обігу – свободи правочинів – передбачена можливість користуватися будь-якими доказами. Сторони, що укладають контракт, перебувають “віч-на-віч” і, навіть передбачуючи заздалегідь можливі конфлікти з приводу виконання такої угоди, покладаються на суд, який повинен буде вирішити виниклий в подальшому спір.

Другу групу складають нотаріальні органи країн латинського, так званого “писаного”, права, де з метою скорочення чисельності справ, що розглядаються судами, визнається особлива важливість письмових доказів, в яких фіксуються юридичні умови укладення різних правочинів. У літературі неодноразово справедливо зазначалося, що кількість удових спорів у країнах латинського типу значно менша, ніж у країнах англосаксонського типу [3, с. 26].

Аналіз Закону України “Про нотаріат” (далі – Закон) дозволяє виснувати, що він орієнтований на класичну модель нотаріату. Відповідно до ст. 1 Закону нотаріат в Україні – це система органів і посадових осіб, на які покладено обов’язок посвідчувати права, а також факти, що мають юридичне значення, та вчиняти інші нотаріальні дії, передбачені цим Законом, з метою надання їм юридичної вірогідності.

Нотаріально посвідчений правочин у випадку спору щодо його правовідносин у суді полегшує стороні можливість довести свої права, позаяк зміст прав і обов’язків сторін, дійсність їх підписів, час здійснення договору офіційно підтверджені нотаріальним органом, внаслідок чого є достовірними, безспірними.

Надання юридичної вірогідності правам, фактам та документам як зміст нотаріальної діяльності при вчиненні нотаріальних дій має своїми наслідками офіційну та доказову силу нотаріального посвідчення, проте ані поняття юридичної сили, ані поняття офіційної та доказової сили у нотаріальному законодавстві України не унормовуються. Також, як зазначалося у літературі, категорія «юридична сила» по відношенню до судових доказів не використовується у нормах цивільного процесуального законодавства України [4, с. 12] і у науці нотаріального права є поняттям дискусійним.

Деякі автори ототожнюють поняття юридичної та офіційної сили. Так, на думку О. Снідевича, під юридичною силою нотаріального акта слід розуміти властивість нотаріального акта діяти, його юридичне значення у правовідносинах, здатність породжувати правові наслідки у вигляді виникнення, зміни та припинення правовідносин, а також місце нотаріального акта в системі інших правових актів. У вітчизняній правовій науці джерело юридичної сили нотаріального акта справедливо лежить у площині його аутентичності, характерної актам нотаріуса системи латинського нотаріату [5, с. 172]. Погоджуючись у цілому з таким підходом, все ж таки вважаємо, що поняття юридичної, офіційної та доказової сили нотаріальних актів слід розмежовувати, бо вони не є тотожними і кожне з них володіє власним змістом, а тому є наукова необхідність у визначенні їх співвідношення.

Вважаємо, що в результаті нотаріального посвідчення нотаріальні акти набувають юридичної сили, складовими елементами якої є офіційна сила та доказовість (доказова сила).

Визначаючи співвідношення понять юридичної, офіційної та доказової сили, слід виснувати, що вони не є тотожними, позаяк категорія юридичної сили є більш широкою за своїм змістом, ніж категорія доказової сили. Можна стверджувати, що набуття нотаріальним актом – документом доказової сили є наслідком набуття ним юридичної сили (юридичної вірогідності). Офіційна сила нотаріального посвідчення проявляється у правовому обороті в цілому, у позасудовій сфері добровільної реалізації цивільних прав за розсудом суб’єктів цивільних, а іноді й управлінських, адміністративних правовідносин, наприклад, при реєстрації набутих прав або місця проживання. Доказова ж сила нотаріального посвідчення, нотаріальних актів – документів діє у сфері, передусім, класичних судових юрисдикційних процесів (цивільному, господарському, кримінальному) при розгляді відповідних судових справ, а також у інших юрисдикційних процесах.

Іншими словами, офіційна сила нотаріальних актів має свої прояви та діє при реалізації цивільних суб’єктивних та адміністративних прав у безспірній сфері. Доказова ж – під час розгляду юридичних спорів органами цивільної юрисдикції. Відповідно, наявність офіційної сили нотаріальних актів визначається об’єктивно й безпосередньо для всіх нотаріальних актів – документів як наслідок реалізації нотаріусами державних повноважень, а певні складові елементи доказової сили встановлюються суб’єктивно органом цивільної юрисдикції (переважно судом) та оцінюються у взаємозв’язку з іншою інформацією, що має доказове значення у певній юридичній справі.

Підтримуємо позицію тих авторів, що у теорії цивільного процесуального права розглядають доказову силу як значущість певного засобу доказування у сукупності доказів по справі [6, с. 143], розглядаючи достатність доказів як їх властивість, що характеризує не один, окремо взятий доказ, а їх сукупність [7, с. 372].

Доказова сила або, як її ще називають в юридичній літературі – вага доказів розглядається науковцями як критерій здатності доказу підтримати правильний за законами логіки умовивід щодо існування певної обставини з певною вірогідністю [8, с. 95].

Не можна погодитися із пропозиціями ототожнення доказової сили із переконливістю доказів [9, с. 12], позаяк зміст доказової сили є більш широким, ніж переконливість. Переконливість є складовою доказової сили, при цьому доказова сила нотаріальних актів є наслідком реалізації державних повноважень, якими наділені нотаріуси, і утворюється як наслідок надання нотаріальним актам офіційної сили, а переконливість є відбиттям суб'єктивної позиції суду у певній судовій справі.

Доказова сила нотаріальних актів може розглядатися як здатність нотаріально посвідчених документів підтверджувати наявність або відсутність певних юридично значущих фактів у межах юрисдикційних процесів щодо розгляду цивільних справ органами цивільної юрисдикції, передусім, в межах судового розгляду. Умовами набуття доказової сили нотаріальних документів виступають: дотримання процесуального порядку їх утворення, що визначається правилами вчинення нотаріальних дій, в межах яких вони постановлюються нотаріусом; дотримання вимог до процесуального оформлення таких документів; дотримання правил їх реєстрації; набуття нотаріальним актом офіційної сили.

Доказова сила нотаріально посвідчених документів утворюється в результаті реалізації державних повноважень, делегованих нотаріусам, і лише за умови дотримання процесуального порядку вчинення нотаріальної дії та постановлення відповідного нотаріального акту.

Доказовою силою внаслідок реалізації нотаріальних повноважень можуть наділятися різні за своїм характером нотаріальні документи: нотаріальні акти – документи, що фіксують правові висновки нотаріуса в межах вчинення (або неможливості вчинення) нотаріальних дій, склад яких передбачено ст. 48 Закону, та документи, що відповідно до ст. 47 Закону подаються для вчинення нотаріальних дій і фіксують волевиявлення їх заінтересованих учасників (тексти нотаріально посвідчуваних правочинів, заяв тощо). Доказову силу документи другої групи набувають лише за умови вчинення на них нотаріального акту у вигляді напису (посвідчувального, виконавчого, про заборону відчуження тощо). Відповідно, самі нотаріальні акти – документи за формою викладення можна поділити на дві групи: а) нотаріальні акти, що становлять собою окремий самостійний документ (наприклад, нотаріальне свідоцтво, постанова про відмову у вчиненні нотаріальної дії) та б) нотаріальні акти, що викладаються безпосередньо на текстах документів, що подані заінтересованими учасниками нотаріального процесу або складені на їх прохання за допомогою нотаріуса.

У тих випадках, коли нотаріальний акт – документ викладається на поданому заінтересованою особою або складеному нотаріусом на прохання заінтересованої особи посвідчуваному документі, вони утворюють єдиний цілісний доказ і набувати чи втрачати офіційну та доказову силу можуть, відповідно, лише разом. Наприклад, в разі визнання недійсним договору купівлі – продажу, вчинений на ньому нотаріальний акт – посвідчувальний напис також втрачає чинність. У випадку ж, коли нотаріальний акт є самостійним документом, оспорюється та скасовується саме його чинність та доказова сила (наприклад, визнається недійсним свідоцтво про право власності на спадкове майно).

Крім того, як докази у цивільній справі можуть виступати й документи нотаріального діловодства. При цьому учасники процесу у своїх клопотаннях часто навіть не визначають вид доказу, порушуючи приписи п. 1. 2 ст. 84 ЦПК, а суд, попри це, такі клопотання задовольняє. Аналіз судової практики свідчить, що така ситуація є розповсюдженою. До прикладу, ухвалою Малиновського районного суду м. Одеси було витребувано у нотаріуса

не письмові документи – докази з конкретним найменуванням, а інформацію по спадковій справі [10], ухвалою Новомиколаївського районного суду Запорізької області – матеріали спадкової справи [11], ухвалою Шишацького районного суду Полтавської області – копію спадкової справи [12] тощо. Зауважимо, що така правова ситуація не має за підґрунтя положення закону, адже, витребовуючи матеріали нотаріальної справи в цілому, або не визначаючи вид та найменування документу, що витребовується, учасники правозастосовної практики ігнорують приписи ч. 2 ст. 84 ЦПК та фактично перекладають відповідальність за формування доказового матеріалу у справі на нотаріуса – особу, яка, здебільшого, навіть не є учасником такої справи.

Доказова сила передбачає володіння нотаріальним актом як доказом такими якостями як належність, допустимість, достовірність та оцінюється судом з огляду на достатність у зв'язку з іншими доказами у справі.

Належність нотаріального документу як доказу означає його здатність підтвердити чи спростувати своїм змістом факти, що перебувають у межах доказування цивільної справи. Обґрунтування належності нотаріальних актів є обов'язком учасників справи, саме вони у своїх письмових заявах мають висвітлити зв'язок між доказом та певним юридичним фактом, що підлягає доказуванню.

Допустимість нотаріальних актів як доказів пов'язана з дотриманням процесуального порядку їх отримання, а також їх можливістю підтверджувати факти, що потребують доказування. Зазначимо, що у встановлених законом випадках нотаріальне посвідчення правочинів (наприклад, договорів відчуження нерухомості, шлюбного договору, заповіту тощо) є єдино допустимим засобом доказування.

З проявами забезпечення допустимості пов'язана й реалізація головної конститутивної риси латинського нотаріату, до системи якого належить й нотаріат України, а саме правила, відповідно до якого нотаріально посвідчені документи володіють повною доказовою силою і не можуть оспорюватися показаннями свідків. Фактично у всіх країнах латинського нотаріату визнається особлива важливість письмових доказів, передусім, тих, що попередньо набули нотаріального посвідчення [13, с. 146; 14, с. 153; 15, с. 9].

Вирішення зазначеного питання на законодавчому рівні є нагальною проблемою унормування нотаріату та нотаріальної діяльності й в Україні, позаяк, за справедливим твердженням М. Дякович, від того, який напрям щодо визначення місця і ролі нотаріального акта обере законодавець України, буде залежати і подальший розвиток інституту нотаріату як незалежного носія публічної влади, як однієї із юрисдикційних форм захисту прав та інтересів суб'єктів цивільних правовідносин [16, с. 21].

Правовим підґрунтям для вирішення питання про унормування цієї риси латинського нотаріату у вітчизняному законодавстві є норми цивільного процесуального, а також матеріального права.

Так, у Цивільному кодексі України передбачено вимоги обов'язковості нотаріального посвідчення деяких видів правочинів у випадках, встановлених законом або домовленістю сторін (ч. 1 ст. 209 ЦК). Так, наприклад, нотаріального посвідчення має набувати договір купівлі-продажу нерухомого майна (ст. 657 ЦК), договір довічного утримання (ст. 745 ЦК), заповіт (ст. 1247 ЦК) тощо. У разі недодержання сторонами вимоги закону про нотаріальне посвідчення одностороннього правочину та договору, такі правочин та договір є нікчемними (ч. 1 ст. 219, ч. 1 ст. 220 ЦК). Встановлюючи наведені правила, законодавець дбав про забезпечення системи сталих правових гарантій для суб'єктів таких правочинів, охорони та запобігання порушення належних їм суб'єктивних цивільних прав ще на етапі укладення правочинів, розглядаючи нотаріат як необхідну складову системи таких гарантій. Крім того, правила ст. 218 ЦК передбачають, що у разі недодержання сторонами письмової форми правочину, яка встановлена законом, заперечення однією із сторін факту вчинення правочину або спорювання окремих його частин може доводитися письмовими доказами, засобами аудіо-, відеозапису та іншими доказами. Рішення суду не може ґрунтуватися на свідченнях свідків.

Нотаріальне посвідчення правочинів гарантує законність їх умов та змісту, відповідність

останнього намірам та волевиявленню суб'єктів, що має своїм наслідком стабільність та безконфліктність таких правових відносин, зменшує ймовірність виникнення щодо них спорів. У тих же випадках, коли спори все-таки виникають та становлять предмет судового розгляду, нотаріальне посвідчення забезпечує можливість доведення тих юридичних фактів, що входять до предмету доказування у справі.

Поряд із цим відповідно до ч. 2 ст. 89 ЦПК жодні докази не мають для суду заздалегідь встановленої сили. Суд оцінює належність, допустимість, достовірність кожного доказу окремо, а також достатність і взаємний зв'язок доказів у їх сукупності. Чи слід розуміти зазначені правила як відсутність певних переваг нотаріально посвідчених документів як доказів у цивільних судових справах?

Вочевидь, положення, що розглядаються, мають тлумачитися як визначена у законі необхідність однаковою мірою дотримуватися правил подання, збирання, дослідження та оцінки будь-яких доказів. Дотримання цих приписів закону забезпечує такі якості доказів як їх належність та допустимість й гарантує можливість доведення існування або відсутності юридичних фактів, встановлення яких є необхідним для вирішення справи по суті. Поряд із цим оцінка доказів як обов'язковий елемент процесу доказування і мисленнєва діяльність суду передбачені цивільним процесуальним законодавством саме для того, щоб суд визначив переваги одних доказів стосовно інших, визначив які саме з усіх засобів доказування будуть прийняті судом і взяті до уваги, а які – ні, на підставі яких можна вважати юридичні факти встановленими, а які – нічого не доводять у даній справі. Саме тому у процесуальній літературі справедливо зазначалося, що доказова сила не є наперед визначеною законом, але без сумніву при оцінці судом на підставі внутрішнього переконання одні докази будуть мати більше доказове значення порівняно з іншими [17, с. 110].

Судова практика у цьому аспекті сьогодні є суперечливою. Наприклад, рішення Голопристанського районного суду Херсонської області у справі про визнання договору дарування недійсним ґрунтується, зокрема, й на показаннях свідків, що не були присутні під час вчинення нотаріального посвідчення правочину. При цьому суд виснував, що сам по собі факт прочитання позивачкою тексту оспорюваного договору дарування та роз`яснення нотаріусом суті договору не може бути підставою для відмови в задоволенні позову про визнання цього договору недійсним, оскільки, зважаючи на попередні домовленості з відповідачем, позивач в силу похилого віку та стану здоров`я помилялась відносно визначення природи договору а також прав та обов`язків учасників договору [18].

Як бачимо, у предметі доказування перебувають юридичні факти, що складають порядок вчинення нотаріальної дії щодо посвідчення договору дарування, проте суд поклав у підставу правових висновків поведінку позивача як до, так і після нотаріального посвідчення й встановлював зазначене з урахуванням показань свідків. Аналогічну ситуацію можна побачити і у справі, що розглянута Святошинським районним судом м. Києва 15 серпня 2022 р. [19].

Поряд із цим у інших справах суди обґрунтовано включають до предмету доказування обставини дотримання процесуального порядку вчинення конкретної нотаріальної дії щодо посвідчення правочину й реалізації обов'язків нотаріуса та, відповідно, по-іншому оцінюють належність та допустимість доказів. Так, Коростишівським районним судом Житомирської області під час розгляду справи про визнання недійсним договору дарування було встановлено, що за договорами дарування відповідно житлового будинку та земельної ділянки від 16.07.2014 року ОСОБА_1 передала безоплатно у власність ОСОБА_2 житловий будинок АДРЕСА_1 та земельну ділянку площею 0,0931 га що розташована за цією ж адресою. Вказані договори посвідчено приватним нотаріусом Житомирського районного нотаріального округу, підписано сторонами та зареєстровано в реєстрі відповідно за № 515 та № 516, особи сторін встановлено, їх дієздатність та належність ОСОБА_1 житлового будинку, земельної ділянки перевірено. Сторони за цими договорами підтверджують, що ними особисто прочитано увесь текст цих договорів на українській мові, оскільки вони володіють українською мовою, а також, що

укладання цих договорів відповідає їх дійсним намірам і щодо кожної з умов договорів заперечень немає, і у тексті договорів зафіксовані усі істотні умови, ними однаково розуміється значення, зміст, умов договорів, їх правові наслідки для кожної із сторін, права та обов`язки сторін, про що свідчать їх особисті підписи на цих договорах (пункти відповідно 17 та 16 вищевказаних договорів дарування).

Постановляючи рішення про відмову у задоволенні позову у цій справі, суд обґрунтовано зауважив, що допитані за клопотанням позивача свідки не обізнані про обставини укладення оспорюваних правочинів [20].

У іншій судовій справі за позовом про визнання недійсним заповіту Дзержинський районний суд м. Харкова, відмовляючи у задоволенні позову також зазначив, що доводи позивача у тексті позовної заяви про те, що заповіт є недійсним з огляду на показання свідків по іншій судовій справі № 645/10160/15-ц про визнання недійсним договору дарування, у яких вони зазначали, що заповідач після смерті бажала, щоб квартира була поділена між двох дочок, є безпідставними з огляду на не доведення зв`язку між вказаними показаннями свідків та психічним станом ОСОБА_11 [21].

Закон «Про нотаріат» (ч. 1 ст. 3) наголошує, що нотаріус на здійснення нотаріальної діяльності уповноважується державою, і цей факт безпосередньо й забезпечує офіційну та доказову силу нотаріальних актів – документів.

Саме професійна, незалежна та неупереджена діяльність нотаріуса, що вчинюється у встановленому законом процесуальному порядку, утворює необхідні правові гарантії охорони та захисту цивільних прав, що реалізуються у межах нотаріального провадження. Отже, у випадку розгляду цивільної справи за вимогами, обґрунтованими порушенням процедури вчинення нотаріальних дій, до предмету доказування не мають входити обставини, що відбувалися до або після нотаріального посвідчення, а це, своєю чергою, унеможливлює дослідження показань свідків про такі обставини як неналежних доказів.

Поряд із цим у царині судочинства не можна вважати постанову про відмову у вчиненні нотаріальної дії єдино можливим доказом звернення до нотаріуса, позаяк ані цивільне, ані нотаріальне, ані цивільне процесуальне законодавство не містять правил обмеження допустимості будь-яких інших засобів доказування на підтвердження цього факту, а отже, вони можуть і мають використовуватися сторонами справи, прийматися та досліджуватися судом.

Достовірність нотаріальних актів – документів як доказів означає забезпечення можливості на підставі їх дослідження встановити дійсні обставини справи. Аналіз достовірності нотаріальних актів – документів з боку суду має ґрунтуватися на таких підставах як дотримання процесуального порядку вчинення нотаріальної дії, належна компетенція нотаріального органу, безпомилкове формування тексту документу та дотримання вимог до його передбачених законодавством реквізитів, а також належно проведеною реєстрацією.

Питання про достатність доказів для встановлення обставин, що мають значення для справи, суд вирішує відповідно до свого внутрішнього переконання.

Висновки. Отже, нотаріально посвідчений правочин у випадку спору щодо правовідносин у суді полегшує стороні можливість довести свої права, позаяк зміст прав і обов'язків сторін, дійсність їх підписів, час здійснення договору офіційно підтверджені нотаріальним органом, внаслідок чого є достовірними, безспірними. В результаті нотаріального посвідчення нотаріальні акти набувають юридичної сили, складовими елементами якої є офіційна сила та доказовість (доказова сила).

Доказова сила нотаріальних актів може розглядатися як здатність нотаріально посвідчених документів підтверджувати наявність або відсутність певних юридично значущих фактів у межах юрисдикційних процесів щодо розгляду цивільних справ органами цивільної юрисдикції, передусім, в межах судового розгляду. Умовами набуття доказової сили нотаріальних документів виступають: дотримання процесуального порядку їх утворення, що визначається правилами вчинення нотаріальних дій, в межах яких вони постановлюються нотаріусом; дотримання вимог до процесуального оформлення таких документів; дотримання правил їх реєстрації; набуття

нотаріальним актом офіційної сили. Доказова сила передбачає володіння нотаріальним актом як доказом такими якостями як належність, допустимість, достатність та оцінюється судом у зв'язку з іншими доказами у справі.

Головною конститутивною рисою латинського нотаріату, до системи якого належить й нотаріат України, є правило, відповідно до якого нотаріально посвідчені документи володіють повною доказовою силою і не можуть оспорюватися показаннями свідків. Вирішення зазначеного питання на законодавчому рівні є нагальною проблемою унормування нотаріату та нотаріальної діяльності й в Україні. Положення частини 2 ст. 89 ЦПК щодо того, що жодні докази не мають для суду заздалегідь встановленої сили не можна вважати підґрунтям відсутності певних переваг нотаріально посвідчених документів як доказів у цивільних судових справах. Натомість вони мають тлумачитися як визначена у законі необхідність однаковою мірою дотримуватися правил подання, збирання, дослідження та оцінки будь-яких доказів.

Наведене дозволяє стверджувати, що законодавство України в цілому відтворює досліджуваний стандарт системи латинського нотаріату у матеріально-правовому аспекті. Що ж стосується правила щодо доказової сили нотаріальних актів – документів, то воно, вочевидь, не набуло відповідного унормування. Можна виснувати про необхідність закріплення у законодавстві України правила про заборону оспорювання змісту нотаріально посвідченого правочину, а також порядку проведення нотаріального посвідчення за допомогою показань свідків, що передають суду доказову інформацію стосовно фактів, які відбувалися до або після, а не під час вчинення нотаріальної дії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Гамаль І. А. Сучасний стан розвитку системи нотаріату в Україні. *Актуальні проблеми державного управління*. 2008. № 2. С. 411-418. http://nbuv.gov.ua/UJRN/apdy_2008_2_56

2. Бондарєва М.В. Англосаксонський нотаріат: особливості організації та функціонування. *Університетські наукові записки*. 2006. № 3 – 4. С. 153 – 159.

3. Гончарова А., Шестак О. Особливості правового регулювання здійснення нотаріальної діяльності: український та європейський досвід. *Правові горизонти (Legal horizons)*. Суми. 2019. С. 16 – 27. DOI: http://www.doi.org/10.21272/legalhorizons.2019.i14.p16

4. Андронов І. В. Юридична сила судових доказів у цивільному процесі. Новели цивільного процесуального законодавства: докази та доказування. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. Одеса. 14 вересня 2020 р. С. 12-15. URL: https://hdl.handle.net/11300/21861

5. Снідевич О. С. Теоретичні проблеми юридичної сили нотаріального акта у доктрині нотаріального процесу України. *Право України.* 2020. № 9. С. 170-182. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/prukr_2020_9_14

6. Сафонова Т.Р., Моісеєнко Д.М. Електронні докази як засіб доказування у цивільному процесі. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право.* Вип. 71. 2022. С. 141 – 145. DOI https://doi.org/10.24144/2307-3322.2022.71.23. URL: https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2022/08/24.pdf

7. Вапнярчук В. Загальна характеристика властивостей доказів та їх розмежування між собою. *Держава і право. Серія Юридичні науки*. Вип. 68. 2015. С. 362 – 375. URL: https://dspace.nlu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/c12f06fc-4993-41ec-8bfd-e966ff54fd55/content

8. Пільков К. Властивості доказів та критерії їх оцінювання. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 4. С. 86-99. DOI: https://doi.org/10.32849/2663- 5313/2020.4.14.

9. Андронов І. В. Юридична сила судових доказів у цивільному процесі. Новели цивільного процесуального законодавства: докази та доказування : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції 14 вересня 2020 р. Одеса. Фенікс. 2020. С. 12-15. URL: https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/6c4ea7b2-aac7-486d-8dfb-ab413aee7275/content.

10. Ухвала Малиновського районного суду м. Одеси від 10 вересня 2024 р. https://reyestr.court.gov.ua/Review/121486035

11. Ухвала Новомиколаївського районного суду Запорізької області від 25 липня 2023 р. https://reyestr.court.gov.ua/Review/112422114

12. Ухвалою Шишацького районного суду Полтавської області від 28 лютого 2023 р. https://reyestr.court.gov.ua/Review/109256163

13. Бондарєва М. Особливості організації системи нотаріальних органів в країнах латинського нотаріату. *Право України.* 2006. № 4. С. 146 – 149

14. Мартинюк О.А. Специфіка організації нотаріальної діяльності в країнах із нотаріальними системами англосаксонського та латинського типів. *Науковий вісник публічного та приватного права.* 2017. Вип. 2. с. 152-156. URL: https://www.nvppp.in.ua/vip/2017/2/32.pdf

15. Дергільова О.Г. Нотаріальні акти в системі правових актів сучасного права: загальнотеоретичне дослідження. Автореф. канд. дис. Одеса. 2017. URL: https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/6db36af5-0713-4b22-9f18-43a50a4e66da/content.

16. Дякович М. М. Нотаріальний акт як інструмент охорони (захисту) прав та законних інтересів учасників цивільних правовідносин. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2013. № 9. С. 20–27. URL: URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bmju_2013_9_4

17. Каламайко А. Ю. Процесуальне значення електронного підпису в доказовій діяльності. *Право та інноваційне суспільство*. 2015. № 1 (4). С. 107-113. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pric_2015_1_17

18. Рішення Голопристанського районного суду Херсонської області від 26 березня 2021 р. https://reyestr.court.gov.ua/Review/96090463

19. Рішення Святошинського районного суду м. Києва від 15 серпня 2022 р. https://reyestr.court.gov.ua/Review/106392739

20. Рішення Коростишівського районного суду Житомирської області від 6 травня 2022 р. https://reyestr.court.gov.ua/Review/104498411

21. Рішення Дзержинського районного суду м. Харкова від 15 квітня 2025 р. https://reyestr.court.gov.ua/Review/126819733

Дата першого надходження статті до видання: 30.07.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 26.08.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 16.11.2026